

Filmový technický sbor (1946–1965)

Prezidentským dekretem č. 50/1945 Sb. převzal obnovený československý stát pod svá křídla veškeré činnosti spojené s filmovým podnikáním. Nedlouho po znárodnění československé kinematografie vyvstala potřeba zajistit odborné vedení veškerých technických záležitostí, ať již se jednalo o samotnou výrobu filmů a jejich laboratorní zpracování, o výstavbu nových kin nebo adaptaci kin stávajících. Veškerou technickou problematikou se měl zabývat nově ustanovený Filmový technický sbor (FITES),¹⁾ jakožto poradní sbor Ministerstva informací (MI), zřízený dekretem č. j. 83952/46-V/1 ze dne 18. 9. 1946.²⁾ Jiří Havelka popsal činnost a úkoly FITESu následovně: „K zajištění odborného technického vedení

celého filmového oboru zřízen byl 25. října 1946 Filmový technický sbor, jehož úkolem je řešení rámcových otázek technické stránky filmu a jednotlivých technických problémů (ve zvláštních komisích).“³⁾ V rámci své činnosti FITES prováděl také řadu praktických zkoušek,⁴⁾ vydával technická doporučení, posuzoval technické zlepšovací návrhy a ve spolupráci s filmovým dokumentačním střediskem vydával překlady odborných publikací. Po dobu svého působení byl FITES členem řady významných celonárodních i mezinárodních sdružení.⁵⁾

Při ustanovení sboru v roce 1946 jmenoval ministr informací Václav Kopecký předsedu FITESu a 11 členů, dále svého zástupce ve sboru jmeno-

- 1) Filmový technický sbor používal po celou dobu své existence řadu variantních názvů: Sbor filmový technický; Sbor technický; Sbor technický filmový; Technický filmový sbor; Technický sbor filmový; a zkratky: FITECH; FITES; FiTeS; FTS; F.T.S.; TEFIS. Problematické je především využívání zkratky FITES v období od 30. 11. 1965 do 27. 1. 1970. V této době byla tato zkratka používána jak Filmovým technickým sborem, tak i Svazem československých filmových a televizních umělců.
- 2) Přibližně ve stejné době vznikl i Filmový umělecký sbor (FIUS) coby „nezávislý vrcholný dramaturgický orgán, jehož úkolem je vybrati vhodné filmové náměty, zkoumati jejich scénaristické zpracování, a scénáře, které schválí, doporučí pak instancí cestou k filmové realizaci“. Viz Národní filmový archiv (NFA), f. Filmový umělecký sbor, Statut FIUSu, ref. ozn. 1/1/2//1. Viz též: Jiří H a v e l k a , *Československé filmové hospodářství 1945 a 1946*. Praha: Čs. filmové nakladatelství 1947, s. 27–28. Ve zkrácené podobě též: úř, Statut Filmového uměleckého sboru. *Filmové noviny* 1, 1947, č. 12 (22. 3.), s. 2.
- 3) J. H a v e l k a , c. d., s. 28.
- 4) Např. požární zkoušky s nitrocelulózovým filmovým pásem, zátěžové zkoušky projektorů, měření jasu projekčních ploch, měření zvuku atd.
- 5) Jednalo se například o Society of Motion Picture & Television Engineers, L'Union Internationale des Associations Techniques Cinématographiques, Československou společnost normalizační, Československý sbor pro osvětlování atd.

vali po jednom členu Ministerstvo informací, Ministerstvo obrany, Ministerstvo školství a osvěty, Ústřední svaz československého průmyslu a Syndikát filmových pracovníků. Předsedou FITESu se stal František Pilát.⁶⁾ Tajemníkem, od roku 1958 vědeckým tajemníkem FITESu, byl jmenován František Gürtler, kterého v této funkci v roce 1961 nahradil Milan Horký. Přestože se působnost sboru vztahovala na celé území ČSR, do FITESu byli zpočátku jmenováni pouze Češi. Slovinci jmenováni nebyli, neboť nebyla dořešena otázka poměru slovenské části filmové společnosti k pražskému ústředí a kompetencím ministerstva a povereníctva ve věcech filmových.⁷⁾ V letech 1948–1949 se FITES skládal z předsedy a maximálně 20 členů z řad odborníků z různých technických odvětví kinematografie a příbuzných vědních oborů jmenovaných ministrem informací a osvěty. V této době byl též jmenován místopředseda sboru, kterým se stal Josef Bartoloměj Slavík. V návrhu organizačního řádu FITESu z roku 1949 se počítalo se snížením členské základny na 18 členů. Po schválení organizačního řádu v roce 1952 se počet členů FITESu snížil na pouhých 15 členů. Zlom nastal v roce 1961, kdy se počet členů FITESu zvýšil na 22 a v roce 1965 na 23 členů. Řádní členové tvořili nejvyšší orgán FITESu — tzv. plénium. K provádění dílčích úkolů byly zřízeny odborné komise, které se dělily na pravidelné (též nazývané stálé komise) a příležitostné. Hlavní činnost sboru se uskutečňovala právě v těchto odborných komisích, plénium již většinou pouze schvalovalo hotovou směrnici nebo vydávalo doporučení navržené odbornými komisemi. Předsedou komise mohl být pouze řádný člen FITESu, ale členy komisí se mohli stát

i odborníci, kteří členy FITESu nebyli. V roce 1952 byla zavedena funkce tajemníka i do každé komise. Nelze přesně určit, jak dlouho se funkce tajemníka v jednotlivých komisích udržela, ale k opětovnému zavedení se přistoupilo v roce 1961. „Vzhledem k předpokládanému zvětšení rozsahu prací ve Filmovém technickém sboru doporučuje se dle oborů rozdělit komise FITES. Každá komise by měla svého předsedu a tajemníka, kteří by podléhali předsedovi a tajemníkovi FITES.“⁸⁾

Na 2. schůzi pléna FITESu konané dne 6. 11. 1946 byly zřízeny pravidelné komise pro techniku příjmu a reprodukce zvuku a otázky akustické, komise pro techniku promítání obrazu, komise pro barevný film, komise pro techniku laboratorního zpracování filmu, komise pro ateliérovou techniku, komise pro filmovou fotografii a techniku snímku a komise pro substandardní filmové formáty. V roce 1947 byla spojena komise pro ateliérovou techniku s komisí pro filmovou fotografii. Komise protipožární, komise pro novelizaci předpisů pro kina a komise televizní byly ustanoveny v roce 1948. Komise pro substandardní formáty se přejmenovala na komisi pro úzký film. V dalších letech byla komise pro příjem a reprodukci zvuku a otázky akustické přejmenována na komisi zvukovou a komise pro ateliérovou techniku na komisi výrobní. V roce 1949 přibyla komise pro ochranu kopií, komise muzejní a v roce 1950 komise pro trikovou techniku. Komise pro vypracování konstrukčních podkladů vyvolávacího stroje vznikla v roce 1959. K ustanovení komise pro fotochemické zpracování, komise pro promítací techniku, komise pro záznam a reprodukci zvuku, komise pro techniku obrazového

6) Po roce 1945 zastával Ing. František Pilát řadu významných technických vedoucích pozic v rámci československé znárodněné kinematografie. Nejprve působil jako zplnomocněnec ministra informací pro kinofikaci, posléze byl náměstkem ředitele Československé filmové společnosti (ČFS) a Československého státního filmu (ČSF) a vedoucím technického úseku, později technického odboru ČSF. Na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století byl ústředním ředitelem techniky a výzkumu.

7) Národní archiv (NA), f. Ministerstvo informací 1945–1953 (MI), Filmový technický sbor — zřízení, k. 202, inv. č. 266.

8) NFA, f. FITES, Zápis 5. schůze pléna konané 31. 10. 1961, ref. ozn. 1/3/1/18.

snímku a laboratorní komise došlo v roce 1961. V roce 1962 vyšel vládní požadavek č. 147 na zřízení koordinační komise pro technický rozvoj.

Příležitostné komise měly velice často pouze pár porad, mnohdy i jen jedinou schůzi, takže doba jejich působnosti málokdy překročila jeden rok. V roce 1946 byly zřízeny komise pro názvosloví, koordinační komise a komise pro přepis zvuku na 16mm film. Komise pro školení promítačů, komise pro školení ateliérových zaměstnanců a subkomise pro zřízení patentové kanceláře byly zřízeny v roce 1947. Roku 1948 byly zřízeny komise pro kreslený film, komise pro diapozitivy, komise pro školení zaměstnanců, komise pro vypsání soutěže (řešení různých technických námětů), subkomise pro státní ceny a subkomise pro hodnocení technické práce. V roce 1949 byla zřízena komise pro přípravu průmyslového memoranda a v roce 1950 komise pro přípravu aprobačního řádu a aprobační komise. Komise pro magnetický záznam zvuku, komise pro přípravu konstrukčního úkolu kinematografické kopírky, komise pro vyvolávací stroje a komise „triková kamera“ byly zřízeny v roce 1955. V roce 1959 došlo ke zřízení komise pro přípravu konstrukčních podkladů vyvolávacího stroje. Komise „Ateliérová kamera“, komise „DIA, výroba a projekce“, komise „Technické zpracování filmů“ a komise „Ultrazvukové čistící zařízení na film“ byly zřízeny v roce 1961. V roce 1962 došlo ke zřízení komise „Měřicí, zkušební, obrazové a zvukové filmy“, komise „Program zkoušek prototypu kamery RKŠ 16 mm“, komise „Redukční kopírka“, komise „Rozvoj služeb amatérům“, komise „Technika obrazového snímku“, komise „Triková kamera pro Loutkový film“ a komise „Vyvolávací automat“. V roce 1963 byly zřízeny komise „Promítací technika“ a komise „Zavádění mg. záznamu zvuku“. Komise pro oblast osvětlovací techniky byla zřízena v roce 1966.

Ačkoliv FITES vznikl původně jako poradní sbor ministra informací, při neustálých reorganizacích během let 1947–1955 postupně klesal v hierarchii vedení z pozice poradního sboru ministra, později celého Ministerstva informací, přes poradní a iniciativní orgán ČSF v otázkách kinematografické techniky až do funkce poradního sboru ústředního ředitele ČSF.⁹⁾ Poté, co se FITES stal „pouhým“ poradním orgánem ČSF, se začala jeho agenda úzce propojovat s technickým úsekem ČSF, jehož vedoucím a později hlavním inženýrem byl František Pilát. Taktéž i několik řádných členů FITESu bylo zaměstnáno v technickém úseku ČSF.

Permanentní vývoj a rychlé změny na poli čs. kinematografie se promítaly i do vydání, respektive nevydání statutu FITESu. Návrhy z let 1946, 1947, 1948, 1949 byly stále jen připomínkovány, měněny, ale nikdy nebyly Ministerstvem informací schváleny. V roce 1950 bylo přikročeno k dalšímu vypracování nového návrhu statutu FITESu, jehož schválení formou prozatímní směrnice generálního ředitele ČSF Oldřicha Macháčka trvalo dva roky. Pravděpodobně poslední změny organizačního a jednacího řádu se FITES dočkal v roce 1965. Celou dobu působení FITESu lze rozdělit do několika období: 18. 9. 1946 – 1. 9. 1948, 18. 9. 1948 – 3. 7. 1951, 13. 2. 1952 – 30. 9. 1952, říjen 1952–1954, leden 1955–1958, duben–červen 1959, červenec 1959 – květen 1961, červen 1961–1965 a 1965–1969. Počátky nových období jsou téměř vždy spojeny s nějakou reorganizací v rámci československé kinematografie, případně s určitou snahou o zlepšení práce FITESu, a vždy jsou spojeny se jmenováním nových členů, většinou víceméně stejných osob jako v předešlé etapě.

Z počátku své působnosti byl po krátkou dobu FITES hospodářsky propojen s Československým filmovým ústavem, ale již od roku 1948 byl hospodářsky přiřazen k ČSF, který hradil jeho věc-

9) V prozatímní směrnici A 204 z 15. října 1952 je FITES označen už jen jako poradní orgán ČSF a o tři roky později 25. 2. 1955 je ve směrnici I-68 označen už jen jako poradní orgán ústředního ředitele ČSF. Viz NFA, f. FITES, Statuty, organizační a jednací řády FITESu, ref. ozn. 1/1/1.

nou i osobní režii. Od roku 1958 byl FITES hospodářsky spojen s Ústřední správou ČSF.¹⁰⁾ Řádní členové FITESu byli za svou činnost ve sboru honorováni. Na schůzi pléna konané 26. 1. 1949 bylo odsouhlaseno, „...aby byli honorováni též členové komisí, pokud nejsou členy sboru, a aby byly honorovány zvláště významné a rozsáhlé práce členů.“¹¹⁾ V roce 1950 navrhlo Ministerstvo financí zdanit honoráře členům FITESu, protože podléhaly dani ze samostatné činnosti. Ke zdaňování honorářů se však přikročilo pravděpodobně až v roce 1952.¹²⁾

Krátce po svém ustanovení a jmenování členů zvolil FITES ze svých řad čtyři zástupce, kteří se stali členy Aprobační komise pro české hrané filmy. Zbylou část komise tvořili zástupci z řad FIUSu. Na společné plenární schůzi FITESu a FIUSu byl řádně zvolen do funkce předsedy komise předseda FITESu František Pilát, který ale na tuto funkci zakrátko rezignoval pro kolizi s jinými povinnostmi. FIUS tedy do čela komise navrhl svého předsedu Jiřího Mařánka, k čemuž se FITES přiklonil.¹³⁾

Konkrétní datum ani přesný důvod zániku FITESu není prozatím znám. Poslední zmínka o FITESu se nachází v zápisu 7. operativní porady Ústředního ředitelství ČSF (ÚŘ ČSF) z 29. června 1970: „Souhlasí se s tím, aby zápisy filmového technického sboru (FITES) byly projednávány a schvalovány formou presidiální, tj. přímo ústředním ředitelem. Zajistí s. ing. Pilát.“¹⁴⁾ S největší pravděpodobností byl FITES zrušen nebo úplně začleněn do technického odboru ÚŘ ČSF někdy mezi léty 1971–1975.

Téměř většinu archivního fondu tvoří zápisy ze schůzí pléna a schůzí, případně porad jednotlivých komisí, ať již se jedná o komise stálé nebo příležitostné. V zápisech jsou mnohdy detailně popsané technické parametry nejrůznějších filmových přístrojů, například budičů zvuku, různých částí filmových kamer, promítacích přístrojů, ale i nejrůznějších pracovních stolů, didaktických pomůcek pro kurzy a školení promítačů, maskérů, krajských filmových techniků atd., z nichž mnohé byly nedlouho poté vydány jako závazné směrnice FITESu, později ČSF a ÚŘ ČSF. Součástí zápisů jsou mnohdy i podkladové materiály a korespondence k projednávání problematice. Druhou velkou skupinou je dochovaná korespondence, která nemohla být přiřazena k jednotlivým zápisům. Za pozornost jistě stojí i další oddíly. Například oddíl Personálie obsahuje nejen korespondenci o jmenování a odvolání členů, ale i osobní karty a dotazníky jednotlivých členů FITESu. V oddílu Technická agenda se nachází posudky zaslané FITESu, vědecko-technická spolupráce s dalšími zeměmi, hlavně lidově-demokratickými státy, nebo návrhy pro porady ústředního ředitele ČSF. Archivní fond FITES dobře dokumentuje technický vývoj, jakým procházela zestátněná československá kinematografie v prvních dvaceti letech své činnosti. Především kvůli mnohdy detailním popisům technických parametrů a výkresů zaujme pravděpodobně tento fond hlavně technickou část badatelského spektra.

V jednacím řádu schváleném dne 6. 10. 1948 bylo ustanoveno, že všechny odbory MI i orgány ČSF jednájí s FITESem pouze prostřednictvím

10) NFA, f. FITES, Statuta, organizační a jednací řády FITESu, ref. ozn. 1/1/1.

11) NFA, f. FITES, Plénium 1949, jiné ozn. 3614 (svázané zápisy z 36. – 45. schůze pléna, pozvánky, směrnice, přehled schůzí), ref. ozn. 1/3/1/5.

12) NFA, f. FITES, Výplata honorářů členům FITESu, ref. ozn. 2/3/1.

13) Členy Aprobační komise byli jmenováni Bohumil Kröhn (střídavě s Františkem Rubášem), Ladislav Křivánek (náhradníkem byl Jaroslav Bouček), Antonín Rambousek (náhradníkem byl Vilém Taraba) a Jan Stallich (náhradníkem byl p. Hanuš). V případě, že by komise posuzovala film některého z výše jmenovaných členů, měl být tento člen nahrazen nestranným zástupcem. Viz NA, f. MI, Volba předsedy aprobační komise; Jmenování členů aprobační komise; Zápis 2. a 3. schůze pléna FITESu, k. 202, inv. č. 266.

14) NFA, f. ÚŘ ČSF, Zápis 7. operativní porady ústředního ředitelství z 29. června 1970 — VI. Různé, bod 6, k. R13/BI/3P/2K.

pátého odboru MI.¹⁵⁾ V padesátých letech 20. století měl FITES k vyřizování veškeré agendy k dispozici vlastní sekretariát. V oběžníku I-130 ze dne 2. 5. 1958 bylo ustanoveno, že agenda FITESu spadá do působnosti vedoucího technického odboru¹⁶⁾ a v jednacím řádu z roku 1961 je uvedeno, že administrativní agendu s činností FITESu vykonává technický úsek Ústřední správy ČSF.¹⁷⁾

Z předchozího odstavce vyplývá, že některé dokumenty, jako jsou směrnice, zápisy z porad pléna, korespondence atd., lze tedy nalézt také v Národním archivu, fond MI, a v NFA v nezpracovaných fondech ČFS II., ČSF a ÚŘ ČSF v rámci příloh zápisů porad ústředního ředitele s náměstky. „Měsíční hlášení“ o činnosti FITESu z několika prvních let jeho působení lze nalézt také na stránkách filmových periodik *Filmové noviny*, *Věstník Československého státního filmu* a *Zpravodaj ústředního ředitelství ČSF*. O nejnovějších objevech ze světa filmové techniky informoval FITES na stranách *Filmových novin* v rubrice *Ze světa techniky*. FITES zároveň vydával vlastní technické periodikum *Filmová technika*.¹⁸⁾

Jiří Kutil

15) Kvůli počátečnímu přiřazení agendy FITESu k pátému odboru MI se řada dokumentů zachovala pouze v Národním archivu ve fondu MI.

16) NFA, f. FITES, Oběžníky a směrnice ČSF, ref. ozn. 1/2/1//3.

17) NFA, f. FITES, Statuta, organizační a jednací řády FITESu, ref. ozn. 1/1//1.

18) J. Havelka, *Československé filmové hospodářství 1945–1950*. Praha: Čs. filmový ústav 1970, s. 37.